

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

Historie japonského šermu
Bakalářská práce

Autor: Jiří Kučera
Aplikovaná tělesná výchova
Vedoucí práce: Mgr. Ladislav Baloun, Ph.D.
Olomouc 2018

Jméno a příjmení autora: Jiří Kučera

Název bakalářské práce: Historie japonského šermu

Pracoviště: Katedra aplikovaných pohybových aktivit

Vedoucí Práce: Mgr. Ladislav Baloun, PhD.

Rok obhajoby bakalářské práce: 2018

Abstrakt:

Bakalářská práce shromažďuje informace o vzniku a vývoji japonského šermu od jeho počátků až po současnost. Seznamuje nás s historickým pozadím vzniku a s podmínkami jeho vývoje. Poukazuje na zásadní vliv náboženství a politiky během jeho formování. Podává přehled původních škol, které přetrvaly do současnosti a také ukazuje vývoj moderních škol. Dále osvětluje význam studia japonského šermu pro dnešní moderní dobu, přesněji, jeho vliv na kultivaci studenta.

Klíčová slova:

buddhismus, budžutsu, bušidó, japonsky šerm, katana, korju, samuraj, šintoismus

Souhlasím s půjčením závěrečné písemné práce v rámci knihovních služeb.

Author's name and surname: Jiří Kučera

Title of the bachelor thesis: History of Japanese Swordsmanship

Department: Department of Adapted Physical Activity

Supervisor: Mgr. Ladislav Baloun, PhD.

Year of defence of the thesis: 2018

Abstract:

The bachelor thesis summarises the facts known about the origin and development of Japanese fencing from its beginnings up to the current situation. The work outlines the historical background of the creation and conditions of the development of Japanese swordsmanship. It highlights the fundamental influence of religion and politics during its history. Furthermore, it provides an overview of the preserved original schools that have been preserved until present time, including the formation of the modern schools. Additionally, it emphasizes the importance of studying of Japanese swordsmanship in today's modern age, more precisely its effect on the student's cultivation.

Keywords:

Buddhism, bujutsu, bushido, Japanese fencing, katana, koryu, samurai, Shintoism

I agree with lending of the bachelor thesis within the library services.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Ladislava Balouna, Ph.D., uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 28. června 2018

.....

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Ladislavu Balounovi Ph.D., učitelům bojových umění Jukichiró Suginovi a Ulfu Rottovi za pomoc a cenné rady, které mi poskytli při zpracování bakalářské práce. Mgr. Tomáši Ballardovi za pomoc s překladem z japonštiny a Bc. Viktoru Horákovi za překlad z angličtiny.

Obsah

1	ÚVOD	7
2	CÍLE A ÚKOLY	8
3	METODIKA.....	9
4	VÝSLEDKY	10
4.1	HISTORICKÁ OBDOBÍ JAPONSKA	10
4.1.1	Heian (794-1185)	11
4.1.2	Kamakura (1185-1333)	12
4.1.3	Muromači (Ašikaga) (1333-1568)	13
4.1.4	Azuči – Momojama (1568-1600).....	14
4.1.5	Edó (1600-1867)	16
4.1.6	Meidži (1868-1912).....	17
4.2	NÁBOŽENSTVÍ A BUŠIDÓ	19
4.2.1	Šintoismus	19
4.2.2	Konfucianismus.....	19
4.2.3	Buddhismus - Zen	20
4.2.4	Bušidó.....	21
4.3	VÝVOJ JAPONSKÉHO MEČE	22
4.4	PŘEHLED ŠKOL KORJÚ DOCHOVANÝCH DO SOUČASNOSTI	24
4.5	POPIS TRADIČNÍ ŠKOLY ŠERMU TENŠIN SÓDEN KATORI ŠINTÓ RJÚ.....	25
4.6	SYSTÉM VÝUKY – KATA.....	27
4.7	FORMOVÁNÍ OSOBNOSTI.....	28
5	ZÁVĚR.....	31
6	SOUHRN	32
7	SUMMARY	33
8	REFERENČNÍ SEZNAM.....	34

1 ÚVOD

Bojová umění si ve světě stále udržují velkou oblibu, japonský šerm k nim bezesporu patří. Jsou to právě původní historické školy, které nejvíce lpí na dodržování tradičního způsobu výuky a důležitosti rozvoje osobnosti. Samozřejmě to vychází jak z potřeby zachování bezpečnosti při výuce, tak právě z formy předávání znalostí, složitosti problematiky a nutnosti maximální koncentrace každého studenta a provázanosti s japonským náboženstvím a kodexem původních válečníků *Bušidó*. Od studenta školy bojového umění se vyžaduje maximální úsilí tuto problematiku studovat, pochopit a dále rozvíjet. V původních historických školách nazývaných souhrnně *korjú* se striktně dodržuje způsob předávání obsahu studia, které je přímo vázané na snahu studenta a jeho schopnosti – tělesné, mentální i duševní.

Vzhledem k tomu, že se autor práce věnuje bojovým uměním již více než třicet let, zvolil si právě toto téma za svou bakalářskou práci. Aktivně studoval jak moderní školy, souhrnně nazývané *gendajrjú*, tak stále studuje původní školy *korjú*. Více než deset let je trenérem a hlavním učitelem dvou škol japonského šermu v České republice. Autor tedy může s jistotou prohlásit, že tradiční japonská bojová umění mají bezesporu obrovský vliv na kultivaci osobnosti. To je podle jeho názoru zároveň hlavním důvodem, proč studovat něco natolik „archaického“ i v dnešní moderní době.

2 CÍLE A ÚKOLY

Hlavním cílem práce bylo popsat vznik a vývoj japonského šermu od období *Hejan* po současnost. Dílčím cílem práce bylo popsat význam subkultury japonských bojových umění na kultivaci (rozvoj osobnosti) člověka v dnešní době.

3 METODIKA

Charakter práce je zaměřen na historii japonského šermu s cílem vytvořit historický přehled událostí, které měly vliv na utváření tradičních bojových umění. Zdroje dat pro tuto práci jsem získal z odborné literatury a během rozhovorů se zástupci škol bojových umění v České republice i v zahraničí.

Českou odbornou literaturu jsem vyhledával pomocí databází, katalogů v knihovně Univerzity Palackého v Olomouci a na internetu s využitím klíčových slov: (a) japonský šerm, (b) japonský meč, (c) budó, budžutsu a (d) samuraj.

Anglickojazyčnou odbornou literaturu jsem vyhledával pomocí databází, katalogů v knihovně Univerzity Palackého v Olomouci a na internetu s využitím klíčových slov: (a) japanese fencing, (b) japanese sword (c) budo, bujutsu, a (d) samurai.

Pracoval jsem také s odbornou literaturou v japonštině a angličtině, kterou mi doporučili učitelé budó. S překladem zásadních textů mi pomohli čeští studenti budó. Tomáš Ballada žije a pracuje v Japonsku, věnuje se studiu japonského šermu a japonštině. Viktor Horák pracuje jako překladatel z angličtiny a věnuje se studiu japonského šermu.

Druhým důležitým zdrojem informací byly rozhovory s učiteli a zástupci škol tradičních bojových umění. Jednalo se o: (a) Ulfa Rotta z Německa, předního evropského zástupce školy Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú (5. Dan), (b) Jukichiró Sugina, hlavního učitele Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú (9. Dan). Rozhovory v japonštině a angličtině byly vedeny pomocí výše uvedených tlumočnicků. Vzhledem k tomu, že se práce týká japonských bojových umění, uvádím pouze ta historická období, která na ně měla přímý vliv.

4 VÝSLEDKY

4.1 HISTORICKÁ OBDOBÍ JAPONSKA

V této práci se nebudeme zabývat kompletní historií Japonska, ale pouze těmi obdobími, která měla přímý vliv na zrození japonského válečníka, japonského meče a tradičních bojových umění. Jedná se o období *Heian*, *Kamakura*, *Muromachi*, *Azuči*, *Meži*, od roku 794 až do roku 1912. Nejprve zde v krátkosti uvedu přehled událostí v těchto obdobích. Informace v tomto úvodu jsem čerpal z níže uvedených kapitol a seznamu literatury.

Do období Heian se Japonsko nacházelo v období starověku. Japonští aristokraté žili po vzoru čínské kultury a třídního systému, vycházejícího z konfucianství. Japonsko se nenacházelo v období válek a jediné vojenské jednotky byly hradní stráže aristokratů. Používali meče buď přímo čínské výroby nebo meče vyrobené japonskými kováři, avšak na čínský způsob. Tyto meče byly rovné a měly oboustranné ostří.

První období, kde se objevují typické Japonské meče, je období Heian. V tomto období proběhly boje o nadvládu nad Japonskem mezi rody Taira a Minamoto. Upouští se od branného systému z řad rolníků a poprvé se vytváří profesionální armáda samurajů. Z těchto bojů vzejde první japonský vojenský vládce *šógun* Joritomo Minamoto. Díky způsobu boje ze hřbetu koně vzniká typický Japonský meč typu *tači*.

V období Kamakura se objevuje ideál válečníka. Poprvé vzniká dědičné právo na půdu a s tím i nárok na titul *doimjó*. Během období Kamakura přebírá kontrolu nad vládou rod Hódžo a ti jako vládci musí čelit dvěma mongolským nájezdům, které zvládnou pouze díky pomoci přírodních sil - dvou tajfunů. Po této zkušenosti se zvyšují nároky na kvalitu mečů.

Další období, Muromachi, přineslo Japonsku vládu rodu Ašikaga, nicméně díky jejich slabosti Japonsko vstoupilo do období válčících států zvaného *sengoku džidai*. Objevují se pěší vojáci *ašigaru* a spolu s nimi i nečestné způsoby boje a začíná úpadek válečníků. V této době vznikají podmínky pro největší rozvoj škol tradičních japonských bojových umění a vzrůstá poptávka po nových mečích. Právě z tohoto období pochází nejstarší škola tradičního bojového umění, Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú, která přetrvala do dnešní doby.

Následující období zvané Azuči přináší období válek za sjednocení Japonska. Díky třem významným válečníkům – Nobunagovi Odovi, Tojotomi Hidejošimu a Ijeasi Tokugawovi – dochází ke sjednocení Japonska a nastává 250 let období míru, ve kterém japonská kultura zažívá největší rozkvět.

Období Edo představuje pro Japonsko velmi přísnou vojenskou vládu, díky které rod Tokugawa udržel mír v celé zemi po rekordní dobu. Země se uzavírá pro zahraniční obchodníky, s výjimkou omezeného kontaktu s Čínou a Holanďany. Přísný třídní systém se inspiroval konfucianstvím a nedalo se z něj nijak vymanit. Byl vydán dekret, omezující nošení mečů pouze na třídu samurajů. Nastal velký rozvoj škol bojových umění vázaných na jednotlivá knížectví. Byl budován ideál válečníka s povinností vzdělávat se v bojových uměních a kultuře.

Poslední zmíněné období Meidži představuje konec japonského feudalismu, zrušení třídního systému. Došlo k odzbrojení zrušené třídy samurajů, k zavedení moderní armády a policejních složek. Kovářství japonských mečů a tradiční bojová umění a další kultura s tím spojená přežívá jen díky císaři Meidži, který to ustanovuje jako kulturní dědictví.

V dalších obdobích až do současnosti přežívá výroba japonských mečů, ale i bojová umění jako součást japonské kultury, díky tradicím předávání z otce na syna, a to i v období po druhé světové válce. Od konce druhé světové války do roku 1957 byly všechny činnosti spojené s bojovým uměním a válkou zakázány americkou okupační vládou.

4.1.1 Heian (794-1185)

Období Heian je charakterizováno vstoupením Japonska do období válek a zrozením profesionálních válečníků z řad aristokracie nazývaných „samuraj“. Je to také období, kdy se objevuje Japonský meč. Období Heian je charakterizováno přeměnou vládních sil. Přesunutím hlavního města z Nary do Heian (dnešní Kjóto) si aristokracie užívá takřka sto padesát let blahobytu pod císařskou nadvládou. Postupně leniví a ztrácí svoji bojeschopnost. V tomto období se díky decentralizaci vlády začaly formovat silné rody spojené s vlastnictvím půdy (Turnbull, 2005).

Micuo a Kruitová (2006) uvádí, že drobní vlastníci se chtěli vyhnout placení daní císařské vládě, a proto neoficiálně za relativně malý poplatek dávali půdu ochráncům, kteří byli osvobozeni od placení daní (například kláštery a bohaté rodiny). Právě tímto způsobem začaly velké rody bohatnout a získávaly moc. Jedním z těchto rodů byl rod *Fudžiwara*. Hurník (1994) uvádí, že veškerá moc se přesunula z císařské rodiny do rukou klanu *Fudžiwara*, kterému se podařilo provdat dcery do císařské rodiny a tím si zajistit kontrolu vlády. Rod *Fudžiwara* vládl jako regenti po dobu sta let. V tomto období byla země v relativním klidu. Ovšem nabývání moci velkých rodů stále pokračovalo a vyvrcholilo

válčením dvou velkých rodů Taira a Minamoto o nástupnictví na trůn. Zpočátku bojovali za císaře a později pro upevnění své moci. Turnbull (2007, 8) uvádí, že „problémy se řešily použitím síly samurajských armád, kterým veleli samurajští generálové“. Válka skončila výhrou rodu Minamoto, upozaděním moci císaře a nastolením vojenského státu Joritomem. Vítězství rodu Minamoto bylo natolik drtivé, že vůdce rodu, Joritomo (1147-1199), dokázal převzít otěže vlády jako první japonský *šógun* neboli vojenský diktátor (Turnbull, 2007).

Právě v období Heian se poprvé objevují profesionální válečníci. Bylo upuštěno od využívání branců z řad rolníků a byli najímání válečníci z řad aristokratů. Takzvaní *Kondei* („silní chlapíci“) – válečníci, kteří nebyli prostého původu, ale pocházeli ze stejné třídy místních mocných vlastníků půdy - japonské vojenské elity po stovky let. Edikt z roku 792 určoval, že každý *kondei* musí být doprovázen dvěma čeledíny, působícími také jako pěší vojáci. Stejná sestava se měla později spojovat se samuraji. (Turnbull, 2006).

4.1.2 Kamakura (1185-1333)

Období Kamakura představuje vznik vojenského státu, dědičnost půdy a zrod ideálu válečníka. Joritomo byl označován za prvního *šóguna*, tvůrce nového způsobu vlády *bakufu*. Joritomo vytvořil z šógunátu trvalou instituci a takovéto postavení se rovnalo hodnosti vojenského diktátora, které bylo zrušeno až vznikem moderního Japonska. Joritomo byl také velkým inovátorem své doby. Zabíráním pozemků poražených protivníků a jejich předáním do rukou Joritomových vazalů zavedl Joritomo dědičné právo na půdu (Turnbull (2006)). Joritomo po svých vazalech požadoval i velkou oddanost a bojovou připravenost. Například Draeger a Warner (2007, 23) uvádí, že „Joritomo vyžadoval po svých válečnících, aby vedli jednoduchý život, nepředváděli se, projevovali vysoký stupeň fyzické a morální odvahy, udržovali svá bojová umění funkční a sloužili mu jako svému absolutnímu vůdci s neochvějnou loajalitou“. Samurajové se museli cvičit v jízdě na koni, střelbě z luku a ovládnutí meče. Boje nejčastěji probíhaly individuální formou muže proti muži na koních (ne v bojových formacích), a to vyzváním protivníka k boji, oznámením všech svých válečných vyznamenání a rodové tradice. Tento čestný válečnický ideál však neměl dlouhého trvání. Smrtí Joritoma v roce 1199 přechází vláda na jeho nezletilého syna, kterého zastupuje jako regent jeho matka, která patřila k rodu Hódžó. Mícuo a Kruitová (2006) zmiňují, že za použití intrik, vražd a masakrů, získal rod Hódžó pod svou kontrolu skutečnou vládu, kterou upevnil v roce 1219, když porazil zbývající větve Minamotova klanu. Za vlády těchto rodu Hódžó

musela země čelit dvěma mongolským invazím a to v letech 1274 a 1281. Japonci zvyklí na individuální způsob boje se zastaralou technikou utrpěli drtivou porážku. Nebýt dvou tajfunů, které zdecimovaly mongolské lodě, byly by tyto mongolské invaze úspěšné. Na základě této události vznikla legenda, že zemi chrání božský vítr (*kamikaze*), která byla zneužita za druhé světové války (Labus 2009). Hurník (1994, 19) uvádí, že „tyto případy národního ohrožení vedly ke vzniku požadavků na nové účinnější typy mečů. Dílny mečířů v provincii *Sagami* proto vyvinuly meče, které od těch dob nikdy nebyly překonány“. Po válečných invazích ze strany Mongolů byla vláda rodu Hódžó finančně vyčerpaná. Po povstání podporovaném rodem Ašikaga došlo k pádu vlády Hódžóů a k moci se dostal císař Godaigo, který vládl v letech 1318-1339.

4.1.3 Muromači (Ašikaga) (1333-1568)

Období Muromači je charakterizováno občanskými válkami, vzrůstající poptávkou po výrobě mečů a vznikem mnoha škol japonského šermu. Panování císaře Gadaiga v období Muromachi netrvalo příliš dlouho. Válečníci si totiž uvědomovali, že skutečná moc není v rukou císaře, ale právě v jejich (turnbull, 2007).

Ashikaga Takaudži (1305-58), člen jedné větve rodiny Minamoto (Ise), který Joritomovu bakufu zásoboval pěšáky, povstal ve zbrani a podařilo se mu zmařit Godaiguv plán. Takadži donutil Godaiga abdikovat (1336) a nenechaje se odradit morálními ohledy založil svojí vlastní bakufu v Kjótu (1338) pomocí hanebných sérií zrad vůči císařskému trůnu. Jako šógun si vylepšil svůj ohavný profil tím, že se ukázal jako nejméně emočně stabilní národní vůdce v japonské historii. (Draeger & Warner, 2007, 31)

Ašikagové byli slabí a nedokázali udržet vládu po celé zemi. Díky tomu propukaly boje mezi velkými rody, toto období je známé jako Válka Ónin (1467-77). Což byl jen počátek stoletého období válek zvané *Sengoku džidai* mezi velkými pány zvanými *dajmjó*. Poté co ašikagští šógunové ztratili kontrolu a jejich moc zeslábla natolik, že sesazení jejich posledního šóguna Jošiakiho roku 1573 se obešlo takřka bez povšimnutí. Období od roku 1467 (válka Ónin) po vpád Ody Nobunagy do Kjóta v roce 1568 se nazývá obdobím *sengoku džidai* – období válčících provincií, patřících feudálním pánům *dajmjó* (Reischauer & Craig, 1987). Právě během tohoto období rostla potřeba výroby nových mečů a japonští kováři je vyráběli

v obrovském množství. Současně také v Kjótu vzkvétalo mečířské umění pod patronací rodu Ašikaga. Spolu s rostoucí potřebou nových mečů vzrostla i potřeba mistrů šermu (Hurník, 1994). Daimjóové i bakufu požadovali služby mistrů šermu jako instruktorů pro své válečníky. Díky těmto událostem začaly vznikat školy šermu, většinou zakládané muži, kteří se proslavili v bojích a získali si tím dobrou pověst. Bohužel toto období s sebou přináší i největší úpadek bojujících mužů. Největší úpadek přišel s nástupem *ašigaru*, lehké pěchoty. Tito muži byli naverbováni z těch nejnižších vrstev obyvatel. Ašigaru nebyli klasičtí válečníci a údajně se neštítali ani těch nejhanebnějších činů, jako bylo drancování, žhářství, znásilňování a podobně. Klasických válečníků věrných svých zásad bylo velmi málo, ale i tak věrně sloužili svým pánům v zuřivých bojích o nadvládu nad Japonskem (Draeger & Warner 2007).

4.1.4 Azuči – Momojama (1568-1600)

Období Azuči – Momojama reprezentují tři významné osobnosti: Oda Nobunaga, Tojotomi Hidejoši a Iejasu tokugawa. Vznikl třídní systém, kde nejvyšší postavení měl samuraj. Tyto tři významné osobnosti se do historie Japonska zapíší jako tři muži, kteří se zasadili o sjednocení Japonska. Nastane 250 let míru a doba, ve které Japonsko zažije největší kulturní rozmach (Reischauer & Craig, 1987). Prvním ze sjednotitelů Japonska byl Oda Nobunaga, který si v mládí vydobyl klíčové mocenské pozice. V roce 1568 vtrhl se svou armádou do Kjóta, kde nejprve dosadil zpět posledního ašigakského šóguna, kterého po pěti letech definitivně nahradil. Podrobil si důležitá strategická města a porazil významné rody, jako Asai, Asakusa a Takeda. Právě boj proti rodu Takeda vstoupil do dějin jako boj, kde bylo poprvé systematicky použito mušket – proti nájezdům samurajů na koni s meči (Labus. 2017). Nobunaga nebyl vzorem válečníka, naopak to byl člověk, který jednou pro vždy změnil zastaralé, aristokratické, ale čestné způsoby boje. Nobunaga si plně uvědomoval význam mušket, které do Japonska dovezli Portugalci. Za pomoci obratného velení skupině asigaru, vybavených především *moči jari* (dlouhé kopí) a *teppó* (mušketa), se Nobunaga rychle stal vojenským diktátorem a první silou ke sjednocení Japonska. Nobunaga nakonec nečekaně padl, kvůli zradě svého velitele Micuhide Akečiho. Když se to jeho generál Hidejoši dozvěděl, okamžitě pomstil svého pána a převzal otěže ve sjednocování Japonska (Draeger & Warner, 2007). Poté, co se Hidejošinu donesla zpráva o zradě Akečiho, Hidejoši ihned

navázal příměří s klanem Móri, proti kterému právě bezvýchodně bojoval. Vrátil se do Kjóta, kde zlikvidoval zrádce Akečiho a během tří let dokázal v důležitých bitvách převzít kontrolu nad celým Nobunagovým územím. Za tyto válečné úspěchy získal od císaře titul *taiko* a stal se vojenským vládcem Japonska. Hidejoši dále pokračoval ve sjednocování země a upevňování nadvlády nad provinciemi, které již ovládl (Labus, 2017). Hidejoši, ač sám pocházel z chudé rolnické rodiny, to dotáhl až na vojenského vládce Japonska. Dle čínského vzoru zavedl striktní třídní systém. V roce 1588 byla japonská společnost rozdělena na nejvýše postavené samuraje, pak rolníky, řemeslníky, obchodníky a vydědence z řad *Etů* původních obyvatel a osoby ve vyhnanství. Do roku 1588 se mohli válčící rolníci rozhodnout, jestli se stanou válečníky nebo zůstanou rolníky. Poté, co se rozhodli pro jedno nebo druhé, již nebylo možné se ze své společenské vrstvy vymanit (Reischauer & Craig, 1989). Dále tento fakt posílil Hidejoši vydáním dekretu o odzbrojení všech obyvatel kromě samurajů. Hidejoši vydal opatření *taikó no katanagari* (hon na meče) a tím se zbavil všech mečů, kopí a mušket, ale také všech ostatních zbraní. Na veškeré rolníky, obchodníky a mnichy se pohlíželo tak, že zbraně nepotřebují. Po těchto, ale i dalších opatřeních, kterými ustanovil pevnou vojenskou vládu s jasným společenským dělením, čímž omezil bojeschopnost provinčních pánů *dajmjó*, Japonsko vstoupilo do období míru (Draeger & Warner, 2007). Právě v tomto období se Hidejoši rozhodne naplnit svůj nejmělejší plán a podnikne vpád do Číny přes Koreu. V roce 1592 a 1597 podnikl Hidejoši vpád do Koreje a i přes velký počáteční úspěch nakonec během druhého vpádu své armády do Koreje Hidejoši umírá a armáda se musí stáhnout zpět do Japonska. Hidejoši zanechává svého nezletilého syna jako vládce Japonska pod patronací svých regentů. Vzhledem k situaci opět propuká občanská válka o nadvládu nad Japonskem. Slavná bitva u Sekigahara v roce 1600 rozhodne o vítězství posledního z trojice sjednotitelů Japonska Iejasu Tokugawy (Micuo & Kruitová, 2006).

Tokugawa v bitvě u Sekigahary porazil všechny své nepřátele na své cestě za sjednocením Japonska. Za tyto zásluhy byl roku 1603 císařem odměněn titulem *šógun*. Za jeho vlády byl obraz válečníka kompletně napraven a stává se synonymem počestného, vzdělaného bojovníka gentlemana. Tato pravidla chování pro vojenské rodiny Iejasu Tokugawa kodifikoval v dokumentu *Buke šó Hatto*. (Draeger & Warner, 2007, 68)

Bitvou u Sekigahary Japonsko začalo nejdelší období míru ve své historii, které trvalo 250 let.

4.1.5 Edó (1600-1867)

Období Edo charakterizuje nejdelší období míru a zároveň uzavření země okolním zemím. Nastal rozkvět hospodářství a celkové kultury. Byl zrestaurován ideál válečníka a kodifikována jeho povinnost se vzdělávat v bojových uměních i v kultuře. V období Edó za velmi přísné vojenské vlády rodu Tokugawa se Japonsko na 250 let uzavírá do sebe a jakýkoliv zahraniční kontakt byl přísně zakázán. Jediní, kdo měli povoleno obchodovat s Japonskem, byli Holanďané a Číňané. I ti ale mohli používat pouze jeden přístav, Nagasaki (Reischauer & Craig, 1987). Právě v tomto období míru dochází k největší kultivaci samurajů. Draeger a Warner, (2007, 38) uvádějí:

Od tohoto okamžiku se po válečnicích žádalo, aby vedle základních bojových předmětů jako *kjúdžutsu* (lukostřelba), *badžutsu* (jízda na koni) a ostatních vynikali v literatuře, historii, kaligrafii a dalších akademických předmětech. Bojovník měl být vzdělaný do podoby muže užitečného charakteru, jehož estetický vkus zahrnoval formální cvičení, skládání a čtení poezie a schopnost ocenit malby, keramiku, květiny a čajové obřady.

Šógun si velice dobře uvědomoval nebezpečí bojechtivých válečníků a proto zavedl přísný třídní systém a pravidla chování samurajské třídy. Tokugawa dokončil proces třídního uskupení a *ašigaru* byli striktně definováni jako nejnižší samurajská třída a jako samurajové museli mít svého pána *dajmjó*, kterému sloužili a ten zase musel sloužit *šógunovi* (Turnbull, 2004). V mírovém období 17. století dochází k obrovskému rozvoji měst a ztrojnásobení počtu obyvatel díky objevu nových technologií spravování půdy, pěstování více druhů rýže, ovoce i zeleniny. Celkově celá země prosperovala a všechna odvětví lidské činnosti zažívala obrovský rozkvět. Od období Edó je zavedeno, že pouze samurajové jako jediní mohou nosit dlouhé meče *katana*, které nosili v páru zvaném *daišó* spolu s krátkým mečem *wakizaši* jako známku svého postavení. Jejich základní povinností bylo udržovat bojového ducha a vzdělávat se v bojových uměních (Labus, 2017). Samurajové si zakládali na svých mečích, i když válčení se přeneslo spíše na teoretickou rovinu. V jednotlivých knížectvích vznikaly školy bojových umění, kde se jako hlavní zbraň vyučoval japonský šerm, lukostřelba, boj beze zbraně a další čestné způsoby boje, které měly vliv na rozvoj osobnosti válečníka. Válečnické etické principy pak byly kodifikovány v kodexu *bušidó*. (Reischauer & Craig, 1987).

Právě v tomto období vzniká nejvíce škol bojových umění, systematizuje se způsob výuky, rozšiřují se různé způsoby využití dřevěných nebo bambusových mečů a různých chráničů. Pilování bojových dovedností a proslavení se na cestě zdokonalení – *muša šugjó* – mohlo vést až k získání pozice šogunova osobního instruktora. Jednoho z největších věhlasů dosáhl samuraj Mijamoto Musašiho, jehož nesčetné množství vybojovaných soubojů bylo zdrojem pro vznik her, knih a později i filmů (Turnbull, 2004). Přísný výcvik mladých samurajů začínal nejpozději v pěti letech, v tomto věku dostali i své první, zatím tupé, meče. Mladí samurajové brali své meče za symbol osobní cti a loajality ke své rodině. V patnácti již měl mladý samuraj nepřeborné znalosti o etiketě týkající se meče, ale i všeho ostatního dění potřebného ke své službě (Draeger & Warner, 2007). V období vlády Tokugawa se Japonci díky směsici feudálních a konfuciánských hodnot naučili žít s vědomím toho, že jsou společností stále na očích a vybuodovali si veliký smysl pro čest, povinnost a závazek vůči společnosti, přetrvávající dodnes (Reischauer & Craig, 1989, 95). Období Edó bylo ukončeno reformou *Meidži*, při které se vláda navrátila opět císaři. Těmto událostem předcházelo oslabení šogunátu a hlavně obrovský tlak ze strany válečných lodí USA (Labus, 2017).

4.1.6 Meidži (1868-1912)

Období Meidži představuje zrušení feudalismu a vznik novodobého moderního Japonska. Toto období je nazvané podle jména císaře, kterému po nevyhnutelných bojích byla navrácena vláda. Hlavní město se přesouvá do Eda (dnešního Tokya) a znamená to konec feudálního Japonska. Restaurace zvaná Meidži se neobešla bez bojů v tzv. Bošinské občanské válce, ovšem bezúspěšně. V roce 1877 se na Kjúšú odehrála poslední bitva odpůrců modernizace (Micuo & Kruitová, 2006). V čele této armády stál sacumský generál Saigo Takamori, který, poté co utrpěl porážku, spáchal rituální sebevraždu. Tento muž byl později nazván posledním samurajem. (Micuo & Kruitová, 2006; Turnbull, 2004)

Vstup Japonska do moderního světa přináší zrušení třídního systému a nástup modernizace a kapitalismu. V roce 1868 se císař Meidži chopil vlády a vstoupil se svým dvorem do Tokia, ze kterého učinil hlavní město Japonska, a nedlouho poté vydal edikt zakazující nošení mečů, s výjimkou policistů a vojáků ve službě. Byla vybudována moderní armáda a policejní složky, tak jak tomu je do dnešní doby. Díky tomuto zákazu poptávka po výrobě mečů prudce klesla, jen díky císaři Meidži tradice výroby mečů nezanikla, ale naopak je stále udržovaná. I když v důsledku zrušení nošení meče bylo využití meče v boji nulové.

Výcvik bojových umění pokračoval a v dnešní době vzkvétá v celosvětovém měřítku (Hurník, 1994). Školy japonských bojových umění přežívají díky přístupu velkých mistrů zvaných *soke* nebo jsou zakomponovány do výcviku moderních bezpečnostních složek a některé jsou přetvořeny na moderní sporty a zavedeny jako tělesná výchova ve školách. Například moderní Judo nebo Kendo (Draeger & Warner, 2007).

4.2 NÁBOŽENSTVÍ A BUŠIDÓ

Jednou ze zásadních věcí, která ovlivňovala sociokulturní vývoj v Japonsku, jsou bezesporu náboženství a později i samurajský kodex *bušidó*. Každé z níže uvedených náboženství a filozofických směrů ovlivnilo chování a myšlení japonských válečníků. Původním japonským spíše myšlenkovým systémem byl šintoismus, který uctívá přírodní síly, božstva *kami* a bohyni slunce *Amatersu*. Dalším náboženstvím, které mělo vliv na vývoj Japonska, byl Konfucianismus a od šestého století i buddhismus. To, co nejvíce ovlivnilo myšlení japonských samurajů, byl kodex Bušidó a japonský Zen-buddhismus (forma buddhismu).

4.2.1 Šintoismus

Šintoismus není ve své podstatě přímo náboženství, ale spíše kult, uctívající přírodní síly vázané na rodové kultury a nejvýše postavenou bohyni slunce Amaterasu.

Šintó je cesta uctívání *kami*, které lze překládat jako božské síly. *Kami* mohl být jakýkoli předmět nebo osoba, živá či mrtvá. Před příchodem buddhismu v 6. století postrádal šintoismus literární a umělecké zpodobnění *kami*, kterou získal až v kronikách *Kodžiki* a *Nihon šóki*. (Collutt & Jansen, 1989, 47)

Reischauer a Craig (1989, 13) uvádějí, že „Šintó se nestalo vnitřně strukturovaným náboženstvím, nýbrž volným svazkem kultů a představ. Nevyvinulo si ani žádnou propracovanou filozofii nebo jasný morální kodex vyjma rituální čistoty.“

Z rozhovoru s Ulfem Rottem (2017) se autor dozvěděl, že to, co je charakteristické pro šintoismus v oblasti bojových umění, je právě uctívání *kami*. Tradice praví, že právě ono bylo u zrodu školy, zakladatele školy a všech následujících mistrů až po současného učitele. Z šintoismu si tradiční bojové školy převzaly i způsoby obřadů na začátku a konci tréninku, kde se právě vzdává hold těmto *kami* a osobnostem. Některé školy mají odkaz na šintó vepsaný i do svého názvu, například Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú.

4.2.2 Konfucianismus

Jedná se o jedno z prvotních čínských náboženství. Vzhledem k neexistenci bohů se jedná spíše o filozofický směr, jehož vznik se datuje do 5. století př. n. l. Jedná se především o

učení zdokonalování lidského chování, státní hierarchie a vztahů ve společnosti (otec a syn, starší a mladší, panovník a poddaný).

Konfucianismus vyvinutý v Číně v 5. století př. n. l. byl do Japonska implementován v období Heian a zajišťoval byrokratickou vládu v období míru založenou na mravním řádu, oddanosti zemi, loajalitu pánovi a synovskou úctu. V 17. století měl zásadní vliv na vzdělání válečníků a etické zásady. (Reischauer & Craig, 1989, 12)

Válečníky a s nimi spojené školy bojových umění ovlivnilo toto náboženství, především v nutnosti vzdělávání a dodržování striktní hierarchie. Konfucianismus měl vliv na přerod mysli válečníků z bojování na zastavení bojování, od násilí k míru. Povinnost válečníků udržovat vojenskou připravenost a povinnost k pánovi, přísnou hierarchii a osobní rozvoj válečníka (Bennett, 2009).

4.2.3 Buddhismus - Zen

Příchod buddhismu do Japonska v 6. století nijak neohrožoval původní náboženství, ba naopak jej doplňoval. Buddhismus dokázal při svém nástupu vstřebat místní náboženské zvyky, implementovat je do svého učení a přizpůsobit se místním zvykům k vlastnímu sebevyjádření. Největšímu rozkvětu dochází v 9. a 14. století (Erhart, 1984). Reischauer a Craig (1989) uvádí, že mezi filozofickou úrovní šintoismu a buddhismu existoval obrovský rozdíl, který snižoval možnost vzájemného konfliktu. Šintoistická božstva byla přizpůsobena buddhismu a dokonce bohyně Amaterasu byla prohlášena za vtělení Buddha Vairóčany. Buddhismus v Japonsku přispěl ke kultivaci národa a zmírnění válečných krutostí.

Jedním ze směrů buddhismu, který nejvíce ovlivnil válečnickou třídu a bojová umění, se stal Zen. Toto pojetí buddhismu nejvíce vyhovovalo válečnické třídě, která v období válek hledala duševní útěchu. Cleary (1992) uvádí, že „Zen byl podporován šoguny jako učení, které mělo posloužit kultivaci válečníků a byl označen jako náboženství samurajů. Jako takové nejvíce ovlivnilo myšlení a chování válečnické třídy, současně s tím i školy bojových umění. Přesto, že je buddhismus založen na soucitu a nezabíjení, se toto učení dostalo do spojení s válečníky. Největším přínosem však pro ně byl Zen – jedna z odnoží buddhistického učení přineseného do Japonska ve 12. století. Zen učil válečníky mentální a duchovní sebekázně, sebezapření a přinesl do kodexu bušidó smíření se smrtí (Hurník, 1994; Draeger & Warner, 2007).

4.2.4 Bušidó

Válečnický kodex bušidó nebyl až do 17. století sepsán. Do té doby se předával ústní formou. I když nebylo bušidó do období Edo sepsáno, díky příkladu chování byly tyto zásady pochopeny a ve velké míře následovány. První knihou zabývající se *bušidó* byla kniha *Hagakure* sepsaná samurajem Cunemoto Jamamotem ve službě pána z Nabešimi. Kniha obsahuje praktické informace o chování samuraje. Tyto pravidla cesty válečníka obsahovala kodex chování, nutnost vzdělávání se a smíření se smrtí (Turnbull, 2004). Taira (2006) uvádí, že „každý profesionální válečník by měl být vzdělán jak ve válečných záležitostech, tak i v kulturní a společenské oblasti“. V kontextu Bušidó jako životní filozofie neboli kodexu samuraje hovoří Nitobe o ideálech chování, jakými jsou přímost a spravedlnost, odvaha, velkorysost, zdvořilost, upřímnost, čest, věrnost, sebekontrola, láska, poctivost, úcta k rodičům a osobní kázeň a považuje je za pramen jednoty a síly lidu (Stancey & Kijoši, 1998). V knize Mijamoto Musaši - život a dílo (Tokitsu, 1998) je uvedeno, že kodex Bušidó, spolu s ostatními japonskými filozofickými a náboženskými směry, díky spojení meče s jeho pánem a jeho předky, měl obrovský vliv na vývoj válečníka a tradičních bojových umění a hodnot předávaných prostřednictvím bojových umění v dnešní době.

4.3 VÝVOJ JAPONSKÉHO MEČE

Válečníky feudálního Japonska nesymbolizovala žádná jiná zbraň tolik, jako právě meč se zakřivenou čepelí. Spolu s vývojem válčení a rozvojem bojových technik se vyvíjel i japonský meč. Žádný válečník tehdejší doby se nemohl obejít bez meče a žádná jiná zbraň nebyla opředena tak velkým množstvím mystiky a tradic jako právě japonský meč (Turnbull, 2004). Meč v japonské historii nebyl součástí jen válečníků, ale byl už od pradávna součástí výbavy aristokratů. Meč byl symbolem moci už z dob mytických a vedle zrcadla a klenotu stále patří k císařským insigniím (Hurník, 1994). Japonské meče se dělí podle typu. Jsou to meč typu *tači* z období Heian, který vznikl kombinací čínského typu s meči původních japonských etnik *emiši*. Následuje meč typu *katana* vyvinutý ve 14-15. století a od 16. století se k němu přidává *wakizaši*, který je nošený spolu s *katanou* v páru *daišó*). Dále tradiční japonské dělení meče je podle období vzniku. Každé toto období je zastoupené typickými znaky. Jsou jimi *Kotó* (staré meče) 964-1596, *Šintó* (nové meče) 1596-1780, *Šin-šinto* (nové nové meče) 1781-1876, *Gendaitó* (moderní meče) 1877-1945, *Šingendaitó* (nové moderní meče) 1953 – současnost (Hurník, 1994).

Období starých mečů *kotó* je charakteristické zrodem nové třídy samurajů a vzhledem k tomu, že se válčilo zejména ze hřbetu koně, byly čepel mečů typu *Tači* dlouhé kolem 1200 mm. Nosily se zavěšené na řemínkách u pasu.

Období nových mečů *Šintó* je charakteristické dočasným klidem; meč ztrácí svoji funkční hodnotu a rozměry se zredukovaly na délku čepelí 600-900 mm. Také se mění způsob nošení, meč se nosí za pasem ostřím nahoru, což je typické pro nové meče typu *katana*.

V období moderních mečů *Šin-sintó* dochází ke zrušení feudalismu a s nimi i samurajů. Kovářské umění je zachováno jen díky císaři Meidži, který je ustanovuje jako kulturní dědictví. (Hurník, 1994, 72)

Každé historické období přináší jiné bojové techniky a s tím jde ruku v ruce i vývoj japonského meče. K základním podmínkám, které se dotkly konstrukce meče, patřil například přechod od boje z koňského hřbetu meči *tači* a ovládaných zejména jednou rukou, k boji muže proti muži ve válkách Ónin a Sengoku. Konstrukci meče ovlivňovaly i náhlé střety a přepadení v období míru za použití mečů typu *katana*, které umožňovaly bleskové tasení. Turnbull (2010) uvádí, v období *heian* až v raném období *kamakura* se válečníci pohybovali na bojišti na koních a používali meče typu *tači*. Díky boji ze sedla koně měly meče charakteristický téměř rovný tvar s výrazně zahnutou rukojetí.

Ve středním období *kamakura* přichází celkové zesílení čepele a zvětšení hrotu. Meče vyrobené v této době byly velmi estetické, ale také dokázaly proseknout válečníka v plné zbroji, která v té době byla z velké části kovová.

Pozdní *kamakura* přináší zmenšování tloušťky čepele i jeho ostří a posunutí zakřivení blíže ke středu.

Období *nambokučo* za válek severních a jižních dynastií, které se konaly většinou v hornatých oblastech pěším způsobem, se meče typu *tachi* změnilly na meče schopné přeseknout válečníka jedním sekem. Zejména díky prodloužené délce kolem 120 cm a rozšíření čepele s užším průřezem, než tomu bylo v období *kamakura*.

V období raného *muromači* se poprvé objevuje meč typu *katana*, jehož typickým znakem je nošení za pasem ostřím nahoru a zakřivení čepele ve střední části. Díky tomu se dal meč mnohem rychleji tasit a to i jen jednou rukou.

V období *muromači*, díky ustanovení třídy samurajů do čela společenského systému, se započne s nošením páru mečů zvaných *daišo* a to dlouhého meče *katana* a krátkého *wakizaši*.

V dalších obdobích od *momojama* po současnost se meče povětšinou vyrábějí po vzoru mečů z období *muromači*.

Všechny tyto změny v konstrukci mečů vycházely ze změn způsobů boje a podle toho se vyvíjely i školy tradičních bojových umění. Například v období *nambokučo* jsou válečníci v brnění, naopak v období *edó* jsou pouze v kimonech. Škola tradičního bojového umění Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú Kendžucu (1447) z období *nambokučo* má hlavní zbraní meč typu *tachi* a techniky jsou vedeny proti válečníkovi v brnění. Naproti tomu odlišnou školou je Hjóhó Niten Iči Rjú Kendžucu (1604-1640) z období míru *edó*, kde bojovník používá oba své meče *katanu* i *wakizaši* současně, proti samuraji bez brnění (Bennett, 2009).

4.4 PŘEHLED ŠKOL KORJÚ DOCHOVANÝCH DO SOUČASNOSTI

V této kapitole uvádíme seznam škol tradičních japonských bojových umění, které se zabývají japonským šermem a mají nepřetržitou tradici do současnosti. Každá tato škola má svůj originální přístup k boji a právě tímto jsou odlišné. Mnoho škol se vyvinulo právě v období Muromachi a každá škola má svoje charakteristiky a povahu systému, díky němuž se značně liší. Tyto školy vznikaly z potřeby v období válek, ale mnohé z nich toto období nepřežily. Všechny uvedené školy mají nepřetržitou linii až do současnosti (Bennett, 2009). Jsou seřazeny podle doby vzniku od nejstarší po nejmladší. V seznamu, který předkládá Bennett (2009), jsou uvedeny následující školy japonského šermu:

- Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú Kendžucu (1447)
- Tattsumi Rjú Heiho (1504-1521)
- Jagjú Šinkage Rjú Heiho Kundžucu (1508)
- Kašima Šintó rjú Kendžucu (1530)
- Ono Ha Ittó Rjú Kendžucu (1550)
- Džigen Rjú Hjóhó Keudžucu (1588)
- Maniwa Nen-Rjú Kendžucu (1598)
- Hjóhó Niten Iči Rjú Kendžucu (1604-1640)
- Tamija Rjú Iaidžutsu (1619)
- Šodžicuken Rikata Iči Rjú Kendžucu (1646)

Některé školy korjú se vyučují i v České republice. Na základě rozhovoru s vedoucími těchto škol uvádím jejich seznam, místo kde se vyučuje a jména instruktorů.

- Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú Kendžucu, Olomouc, Jiří Kučera
- Kašima Šintó rjú Kendžucu, Praha, Miroslav Kodým
- Hjóhó Niten Iči Rjú Kendžucu, Praha, Filip Bartoš

4.5 POPIS TRADIČNÍ ŠKOLY ŠERMU TENŠIN SÓDEN KATORI ŠINTÓ RJÚ

Školu, kterou si zde popíšeme, je škola s nejstarší dochovanou historií a jedná se o kulturní poklad prefektury Čiba. Škola Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú Kendžucu vznikla roku 1447. V knize Tenshin Shōden Katori Shintō ryū Budō Kyōhan (Sugino & Itō, 1941) je uvedeno: škola jako jedna z mála obdržela v roce 1960 ocenění kulturní majetek prefektury Chiba. Školu založil v druhé polovině 15. století (1447) Iizasa Čoi-sai Ienao narozený v roce 1387 v obci Iizasa (dnešní Takomači v prefektura Čiba). Ienao byl synem vysoce postaveného šlechtického samuraje z Iizasa. Byl to mistr známý pro svou vynikající techniku i jako vynikající stratég. Již velmi brzy exceloval na bitevním poli a jeho sláva se šířila po celé zemi. Vyhrál všechny souboje a nebyl nikdy poražen. Iizasa Čoi-sai zemřel ve věku 102 let.

Tenšin Šóden Katori Šintó Rjú Kendžucu je tradiční škola japonského bojového umění a jako taková se nezabývá výukou pouze japonského šermu, ale obsahuje i další zbraně, běžné v té době a další formy vzdělávání, které jsou uvedeny v knize Budo: The martial ways of Japan (Bennett, 2009):

bódžutsu (boj s holí), iaidžutsu (techniky tasení meče), battódžutsu (techniky sekání mečem), naginatadžutsu (boj s japonskou halapartnou), sódzutsu (boj s kopím), džúdzutsu (boj beze zbraně), šurikendžutsu (vrhání předmětů), nindžutsu (špionáž), čikudžódžutsu (budování opevnění), gumbaiho (strategie a taktika), tenmončiri (astronomie a geografie), injókigaku (filozofické a mystické záležitosti).

Škola má nepřetržitou linii mistrů zvaných sóke až do současné doby a díky výukovému systému *kata*, který zavedl zakladatel, si udržela své techniky až do současnosti. V knize The Diety And The Sword - Katori Shinto Ryu-Iaijutsu, Bojutsu (Otake, 1977) je uveden seznam linie nositelů tradice nazývaných *sóke*:

- Iizasa Čóisai Ienao (Iga-no-kami)
- Iizasa Wakasa-No-Kami Moričika
- Iizasa Wakasa-No-Kami Morinobu
- Iizasa Yamaširo-No-Kami Moritsuna
- Iizasa Saemon-No-Jó Morihide
- Iizasa Oi-No-Kami Morišige
- Iizasa Šuri-No-Suke Morinobu

- Iizasa Šhuri-No-Suke Morinaga
- Iizasa Šuri-No-Suke Morihisa
- Iizasa Šuri-No-Suke Morisada
- Iizasa Šuri-No-Suke Morišige
- Iizasa Šuri-No-Suke Moritsugu
- Iizasa Šuri-No-Suke Morikiyo
- Iizasa Šuri-No-Suke Nagateru
- Iizasa Šuri-No-Suke Moriteru
- Iizasa Šuri-No-Suke Morišige (Kan-Rikusai)
- Iizasa Šuri-No-Suke Morifusa
- Iizasa Šuri-No-Suke Morisada
- Iizasa Šuri-No-Suke Kidžiro
- Iizasa Šuri-No-Suke Yasusada. Současný nositel tradice *sóke* ze zdravotních důvodů nevyučuje a je nastaven systém *shihanke* (zastupují jej hlavní učitelé). Těmi jsou Jukihiro Sugino a Risuke Otake.

Věhlas této školy byl natolik velký, že mnoho významných samurajů se hlásilo do této školy a mnozí z nich si po vystudování této školy zakládali vlastní školy. V knize Tenshin Shōden Katori Shintō ryū Budō Kyōhan (Sugino & Itō, 1941) se uvádí tato jména:

Kamiizumi Ise-No-Kami Nobutsuna (založil Šinkage Rjú), Tsukahara Tosa-No-Kami (Bokuden Rjú), Matsumoto Bizen-No-Kami (Kašima Šin-rjú), Morooka Ippa (Ippa Ryu), Itori Kyoun (Kō Rjú a Un Kō Rjú), Tōgō Tōbei Chūi (Jigen Ryu), Iba Zesuiken (Shingyōtō Ryu), Okada Sōemon (Ryuūgō Ryu), Kušibuši Magobei (Šinto Isshin Rjú), Muso Gonnosuke (Šinó Muso Rjú).

4.6 SYSTÉM VÝUKY – KATA

Všechny tradiční školy japonských bojových umění používají stejný výukový systém, který se nazývá *kata*. Učení se sekvencím *kata* je založeno na opakování přesně standardizovaných technických pohybů. Podle oboru a formy *kata* cvičíte buď samostatně, nebo s partnerem a zaměřujete svou pozornost na sled pohybů a zároveň na úsilí o technickou dokonalost (Tokicu, 1998, 297). Aby systém *kata* mohl fungovat, používaly se různé cvičné zbraně. Turnbull (2005) uvádí: při cvičení *kata*, soustavy pohybů prováděných s partnerem precizním způsobem za maximální koncentrace se k možnosti více zásahů využívaly různé cvičné zbraně, na místo meče *bokutó* (dřevěný meč) a na místo kopí *tempojari* (dřevěné kopí s polstrovaným koncem). Některé školy začaly později využívat *fukurošinj* (polstrovaný bambusový meč) a jiné *šinaj* (bambusový meč) a *bógu* (ochranný oděv).

Díky zavedení systému *kata* se dochovaly původní historické bojové techniky do současnosti a proto je mohou studenti studovat i v dnešní době, tak jak tomu bylo v minulosti. To, co tento systém přináší v dnešní době, je neodmyslitelně spjato s rozvojem osobnosti a to díky pilování stejných technik stále dokola, až se stanou zautomatizovanými. K tomu je zapotřebí velké sebekázně a koncentrace v danou chvíli na danou věc (Kaisen, 1992).

Ve všech tradičních japonských disciplínách bylo zvykem, že student začínal studium za přísného dodržování předepsaných forem *kata*. Tento systém ho měl přimět k získání intuitivního vnímání, aniž by si přestal vytvářet subjektivní představy a vše si odůvodňovat. Účelem však nebylo pouze zautomatizování, ale systematicky rozvinout jeho schopnost vnímání, kterou mohl uplatnit v momentě, kdy jeho vědomá pozornost již nebyla nezbytná. (Cleary, 1992, 75).

Z výše uvedeného vyplývá, že systém *kata* není jen způsobem, jak se naučit techniky dané školy, ale i systémem, který napomáhá rozvoji koncentrace a kultivace, ať už v historii válečníků, nebo v dnešní době studentů tradičních bojových umění.

4.7 FORMOVÁNÍ OSOBNOSTI

Jak jsme si výše uvedli, k samurajům a jejich bojovému umění vždy neodmyslitelně patřil i kodex chování. Samurajové v období Edo byli vzorem čestného a vzdělaného válečníka. Tyto hodnoty přináší tradiční bojové umění do současnosti. Je to právě subkultura bojových umění, která nabízí mimo své pohybové aktivity, především rozvoj osobnosti jedince. Což se v dnešní době o pojetí moderního sportu nedá úplně říct. Giddens (1999, 563) definuje subkulturu jako „hodnoty a normy odlišné od většiny, k nimž se hlásí určitá populace“. Sekot (2008, 79) subkulturou rozumí:

Soubor specifických norem, hodnot, vzorů chování či životního stylu charakterizujícího určitou skupinu v rámci širšího společenství, případně dominantní kultury. Na půdě sportu pak subkulturou rozumíme zejména specifické způsoby chování, zejména mládeže, odrážející hodnotové preference alternativních forem tradičních sportů, či divácky davově vyhrcožený postoj ke sportovním událostem. V případě aktivního sportování jde o zavrhování vžitých norem platících v určitém sportu a preferování buď jejich zjednodušených pravidel, či vytváření norem a pravidel nových.

V poslední době můžeme bohužel pozorovat výrazné změny v provozování sportů. Sport se stal mnohem více komerční a účelový. Ve všech odvětvích sportů, které jsou přímo závislé na sponzorech, médiích a sázkových společnostech, můžeme pozorovat výrazný odklon od morálních a výchovných hodnot sportu. Vše ve sportu je účelově zaměřeno na výsledek, a to mnohdy zcela bez ohledu na zdraví sportovců a vliv na výchovu mládeže. Podle Sekota (2008, 15) je sport „stále výrazněji spojován s komerčním sponzorským logem na dresech atletů, s arénami, které jsou svědky významných sportovních událostí, a s mediálním zpravodajstvím, které zprostředkovávají“.

Subkultury jsou společenské normy, tedy „pravidla chování odrážející či ztělesňující hodnoty dané kultury, jež určitý typ chování buď předepisují, nebo naopak zakazují. Normy jsou vždy spojené s určitým druhem sankcí, jejichž škála sahá od neformálního nesouhlasu až po tělesné tresty či popravu“ (Giddens, 1999, 987). Dále to jsou hodnoty. Podle Giddense (1999) hodnoty reprezentují představy jednotlivců a skupin o tom, co je žádoucí, správné, dobré, nebo špatné. Hodnotový žebříček je pak významně ovlivněn konkrétní kulturou, v níž jedinci žijí. Dalším teoretickým konstruktem je životní styl. Podle Saka a Sakové (2004) je životní styl „systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických,

charakteristických pro určitý živý subjekt nebo i objekt. Jedná se o souhrn relativně ustálených každodenních praktik, způsobů realizace činností a způsobů chování. Životní styl je výrazně ovlivněn hromadnými sdělovacími prostředky“ (s. 240).

Poté, co jsme si definovali subkulturu ve sportu, je třeba uvést do kontextu japonskou kulturu a japonská bojová umění. Podle japonských norem, které se nazývaly *Bušidó*, bylo zcela nezbytné válečníky kultivovat. Nebylo možné ponechat je pouze v jejich bojechtivosti, bez jakékoli kultivace osobnosti, znalosti hodnot lidského společenství a života jako takového. Šigesuke (2002) uvádí: „Každý profesionální válečník by měl být vzdělán jak ve válečných záležitostech, tak i v kulturní a společenské oblasti“. Toto pravidlo, typické pro japonskou kulturu, bylo vždy hluboce zakořeněné v myslích Japonců a promítalo se do všech sfér jejich kultury. *Bušidó* velice ovlivnilo zejména japonská bojová umění a to tím, že do něj neodmyslitelně vložilo nutnost kultivace jedince. Přesně daná vojenská hierarchie, japonské náboženství *Šinto* ale i *Buddhismus*, spolu s neodmyslitelnou všudypřítomnou hluboce zakořeněnou zdvořilostí a poslušností vůči rodině a ostatním autoritám. Stancey a Kijoši (1998, 15) předkládají, že:

V kontextu *Bušidó* jako životní filozofie neboli kodexu samuraje hovoří Nitobe o ideálech chování, jakými jsou přímota a spravedlnost, odvaha, velkorysost, zdvořilost, upřímnost, čest, věrnost, sebekontrola, láska, poctivost, úcta k rodičům a osobní kázeň, a považuje ji za pramen jednoty a síly lidu.

Z toho vyplývá, že tyto hodnoty, hluboce zakořeněné v myslích Japonců, jsou nedílnou součástí jejich tradičních bojových umění a jsou vyžadovány i v dnešním moderním světě. Draeger a Warner (2007, 173) v knize *Japonský šerm* zdůrazňují, že každý zástupce *iaido* musí znát a ovládat postup *sahó*, formální etikety. Bez dodržování těchto společenských pravidel, forem chování, není možné mluvit o japonských bojových umění, ale pouze o bojových sportech, kde již dávno není tím hlavním kultivace člověka a jeho vyšší společenský statut, ale pouze sportovní výsledek. Vliv mají i sponzoři a média. S tím přichází i naprostá separace učitelů bojových umění od trenérů bojových sportů.

Kdybychom dokázali kulturní rozdíly a hodnoty tradičních japonských bojových umění zakořenit do každodenních činností alespoň ve sportu, byla by větší šance na dodržování *fair play* a daleko větší výchovný vliv na mládež a posléze pak přenesení těchto morálních rysů do běžné denní činnosti a chování jedince ve společnosti. Sport jako takový by se opět stal

lidskou činností provozovanou pro zábavu, zvyšování fyzické kondice a zvyšování společenského statusu jedince, které je spojeno s tvorbou morálních hodnot.

5 ZÁVĚR

Cílem práce bylo popsat vznik a vývoj japonského šermu od období *Hejan* do současnosti. Dílčím cílem práce bylo popsat význam subkultury japonských bojových umění na kultivaci (rozvoje osobnosti) člověka v dnešní době. Díky práci s odbornou literaturou a rozhovorům s předními představiteli tradičních škol bojových umění, vznikl ucelený text, který uvádí důležitá fakta z japonské historie válečnické třídy, náboženství a filozofických směrů.

Dále práce popisuje vývoj japonského meče v kontextu jeho využívání během období válek. Následuje seznam historických škol, popis nejstarší z nich a systém výuky v tradičních bojových uměních. Všechno ve vztahu k vývoji tradičního bojového umění japonského šermu. Tento odborný text jasně prezentuje vliv subkultury tradičních japonských bojových umění na kultivaci člověka a důležitost cvičení těchto tradičních *budó* v současnosti.

Podle názoru autora, prezentovaného i v rámci této práce, jsou pro kultivaci člověka přínosné především tradiční školy. V moderních, sportovně zaměřených odnožích, je úsilí o rychlé dosažení co nejlepších výsledků bez ohledu na zdravotní následky, v tomto ohledu do jisté míry kontraproduktivní. Z těchto důvodů lze tedy studium tradičních škol bojových umění, a jmenovitě škol šermu, všem zájemcům doporučit.

6 SOUHRN

Tato práce pojednává o školách Koryu, tj. školách Kenjutsu (tradiční bojová umění využívající meč), které šermíři v Japonsku založili před staletími. Původním účelem těchto škol bylo naučit vojáky porazit nepřítele na bitevním poli; tyto školy si však uchovaly své tradiční a často velmi staré bojové techniky i v období, kdy žádné války neprobíhaly.

Práce je rozdělena do několika oddílů. Úvodní část nastiňuje hluboké historické kořeny a objasňuje, proč je slavný zakřivený meč (známý jako katana) součástí japonské kultury již od dávnověku a proč zde vždy hrál důležitou kulturní a náboženskou roli. Podle odhadů se železné meče vyráběly v Japonsku již ve čtvrtém století, přičemž technologie jejich výroby byla importována z Číny přes korejský poloostrov.

Následující část práce přináší přehled nejstarších škol Koryu, které existují dodnes. Tyto školy se objevily v období Muromachi, které je známé svými vleklými bitvami mezi státy. Studenti těchto škol se připravovali na útok nebo obranu rychlým tasením meče, které zdokonalovali v rámci technik Battojutsu, Iaijutsu, Saya no Uchi, Nuki Uchi a Iaibatto. V tomto období vyrostlo mnoho škol, mimo jiné Kage Ryu, Chujo Ryu, Tatsumi Ryu Hyoho, Takenouchi Ryu a Tenshin Shoden Katori Shinto-ryu, která je v práci podrobně popsána.

Následně práce podrobně popisuje jednotlivé školy Kenjutsu, které přežily do dnešního dne, kde studenti provádí formální cvičení zvaná *kata*. Některé školy své techniky v průběhu času upravily a jejich hlavním cílem je obecně mentální, fyzické a duchovní sebezdokonalování jednotlivého studenta (jako například v Iaido). Na druhou stranu, „moderní“ školy kladou důraz na praktickou aplikaci bojového umění, buď pro sportovní účely, nebo při sebeobraně (např. Kendo).

Závěr práce předkládá pohled autora, který je založen na jeho osobním tréninku v rámci škol Battojutsu a Tenshin Shoden Katori Shinto-ryu, a také na jeho několika cestách do Japonska, kde měl příležitost cvičit pod vedením mistrů, kteří tato starověká bojová umění udržují.

7 SUMMARY

This work deals with Koryu schools, i.e. schools of Kenjutsu (traditional martial arts using sword) that were established by swordsmen in Japan centuries ago. The original purpose of these schools was to teach soldiers defeat the enemy on the battlefield; however, these schools have preserved their traditional and often ancient martial practices even in the absence of continuing wars.

The work is divided into several sections. The introductory part outlines the deep historical roots to clarify why the well-known curved sword (known as katana) has been part of the Japanese culture since ancient times and played an important cultural and religious role there. It is estimated that iron swords were manufactured in Japan already in the fourth century and the technology of their manufacture was imported from China via the Korean peninsula.

The following part of the work lists the oldest Koryu schools in existence today. These schools arose in the Muromachi period, known for long inter-state wars. The students of these schools prepared for attack or defence by fast sword drawing, perfected within Battojutsu, Iaijutsu, Saya no Uchi, Nuki Uchi and Iaibatto techniques. Many schools emerged during this period, such as Kage Ryu, Chujo Ryu, Tatsumi Ryu Hyoho, Takenouchi Ryu and Tenshin Shoden Katori Shinto-ryu which is described in detail in this thesis too.

Subsequently, the work discusses in detail the main schools of Kenjutsu that are in existence till today, where students perform formal exercises called kata. Some schools have made modifications to their practices that reflect the passage of time and their main focus is generally the mental, physical or spiritual self-improvement of the individual practitioner (such as in Iaido). On the other hand, “modern” schools put emphasis on the practical application of the martial art for either sport or self-defence purposes (e.g. Kendo).

The conclusion of the work presents the author’s view, which is based on his personal training within the Battojutsu and Tenshin Shoden Katori Shinto-ryu schools, as well as on several trips to Japan, where he had the opportunity to practise under the guidance of masters preserving these ancient martial arts.

8 REFERENČNÍ SEZNAM

- Bennett, A. (2009). *Budo: The martial ways of Japan*. Nippon Budokan.
- Cleary, T. (1992). *Japonské umění války*. (R. Hýsek, Trans.) Praha: Pragma.
- Collcutt, M. & Jansen, M. (1988). *Svět Japonska*. (R. Duroňová, Trans.) Praha: Knižní klub.
- Draeger, F, D & Warner, G. (2007). *Japonský šerm*. (M. Kašík, Trans.) Praha: Fighters Publications.
- Erhart, B. (1984). *Náboženství Japonska*. (R. Heřman, Trans.) Praha: Prostor.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie* (J. Jařab, Trans.). Praha: Argo.
- Hurník, Z. (1994). *Samurajský meč*. Praha: Naše vojsko.
- Jamamoto, C. (2004). *Hagakure*. (R. Hýsek, Trans.) Praha: Temple.
- Kaisen, R. (1992). *Budo Dharma neboli poučení samuraje*. (A. Konečný, Trans.) Baratslava: Cad press.
- Labus, D. (2017). *Japomsko*. Praha: Libri.
- Micuo, K. & Kruitová, G. (2000). *Samuraj*. (P. Mulerová, Trans.) Praha: Fighters Publications.
- Otake, R. (1977). *The Diety And The Sword - Katori Shinto Ryu-Iaijutsu, Bojutsu*. Tokyo: Sugawara Martial Arts Institute, INC
- Reischauer, E, O & Craig, A, M. 1987). *Dějiny Japonska*. (D. Labus, J. Sýkora, Trans.) Praha: Lidové noviny.
- Rott, U. (2017). *Osobní sdělení*.
- Sak, P., & Saková, K. (2004). *Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis.
- Sekot, A. (2008). *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada.
- Stancey, B. D. & Kijoši, I. (1998) *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. (R. Hýsek, Trans.). Praha: Trigon.
- Sugino, J. & Itō, K. (1941). *Tenshin Shōden Katori Shintō ryū Budō Kyōhan*. (U. Rott, Trans.) Kawasaki: Original editions by Sugino-Dōjō.
- Taira, Š. (2006). *Bušidó*. (B. Matošková, Trans.) Praha: Temple.
- Turbull, S. (2004). *Samuraj*. (B. Milolášek, Trans.) Praha: Metafora.
- Turnbull, S (2005). *Válečníci středověkého Japonska*. (P. Mulerová, Trans.) Praha: Fighters Publications.

Turnbull, S. (2005). *Samurajští velitelé 940-1576*. (Z. Marečková, Trans.) Praha: Grada Publishing, a.s.

Turnbull, S. (2010). *Katana*. Oxford: Osprey Publishing.